

DOI 10.5281/zenodo.3833667

## PROJEKTY SPOŁECZNE JAKO FORMA WYBUDOWY INTERAKCJI SZKÓŁ I WSPÓLNOT TERYTORIALNYCH

*Olena Nezbyrka*

*Aspirant Wydziału Pracy Socjalnej i pedagogika szkolnictwa wyższego  
Wschodnioeuropejski Uniwersytet Narodowy im. Lesi Ukrainki (Łuck, Ukraina)  
nezbyrka@ukr.net*

*ORCID ID: 0000-0002-5924-2405*

**Streszczenie.** Artykuł poświęcony jest analizie rozwoju form współpracy Zjednoczonych Wspólnot Terytorialnych (ZWT), ocenie obecnego stanu rozwoju i realizacji projektów w sferze społecznej na przykładzie instytucji edukacyjnych. Przede wszystkim, autor przeanalizował podstawy istnienia takiej koncepcji jak współpraca wspólnot terytorialnych, regulacja normatywno-prawna współpracy, zawarta w ustawie Ukrainy „O współpracy wspólnot terytorialnych”, a także ustawie Ukrainy „O samorządzie terytorialnym na Ukrainie”. Informacje o formach i obszarach, w których można zorganizować współpracę między wspólnotami terytorialnymi zostały uporządkowane.

Autor przeanalizował bardziej szczegółowo współpracę na przykładzie zjednoczonych wspólnot terytorialnych i instytucji edukacyjnych. W szczególności: określono tendencje wobec ilości umów, zawartych w okresie 2015–2019, wzięto pod uwagę strukturę ilości umów pod względem form współpracy, a także podział umów według obszarów realizacji, według podziału regionalnego itp. Autor podsumowuje, że największa ilość projektów dotyczy rozwoju i doskonalenia infrastruktury instytucji edukacyjnych, rozwoju edukacji inkluzywnej, rozwoju edukacji pozaszkolnej, projektów dotyczących rozwoju edukacji przedszkolnej, delegowania zadań, wspólnego finansowania oraz utworzenia wspólnej instytucji.

Dla oceny jakości projektów współpracy między wspólnotami terytorialnymi a instytucjami edukacyjnymi, przez autora został przeanalizowany projekt „Przebudowa przedszkolnej placówki oświatowej/przedszkola nr 6, „Sonechko” połączonego typu rady miasta Semenovsk, obwodu Czernigowskiego. W szczególności autor opisuje charakterystykę projektu i ocenę jego powodzenia. W końcowej części artykułu autor podsumowuje pozytywne tendencje rozwoju współpracy wspólnot terytorialnych i jej niezwykle ważną rolę w aspekcie wpływu na rozwój regionalny i rozwój Państwa w całości.

**Słowa kluczowe.** Decentralizacja, zjednoczona wspólnota terytorialna, sfera społeczna, instytucje edukacyjne, mechanizmy i formy współpracy, wspólne projekty.

## SOCIAL PROJECTS AS A FORM OF COLLABORATION BETWEEN SCHOOLS AND TERRITORIAL COMMUNITIES

*Olena Nezbyrtska*

*Ph.D. student Department of Social Work and Pedagogy of Higher School*

*Lesya Ukrainka East-European National University (Lutsk, Ukraine)*

*e-mail: nezbyrtska@ukr.net*

*ORCID ID: 0000-0002-5924-2405*

**Abstract.** The article is devoted to the analysis of the of OGT cooperation forms development, assessment of the current state and projects implementation in the social sphere on the example of educational institutions. First of all, the author analyzed the basis of existence of such concept as territorial communities cooperation, normative legal regulation of cooperation contained in the Law of Ukraine “About cooperation of territorial communities”, as well as the Law “About local self-government in Ukraine”. Information on the forms and areas in which cooperation between territorial communities can be structured.

The author analyzed in more detail the cooperation on the example of united territorial communities and educational institutions. In particular: were determined trends in the number of contracts concluded for the period 2015-2019, the structure of the number of contracts in terms of cooperation forms, as well as the distribution of contracts according to the spheres of implementation, by regional distribution, etc. were considered. The author concludes that the largest number of projects concerns the development and improvement of the educational institutions infrastructure, the development of inclusive education, the development of extracurricular education, projects concerning the development of pre-school education, delegation of tasks, joint financing, and the establishment of a joint institution.

To evaluate the quality of cooperation projects between territorial communities and educational institutions, the author analyzed the project “Reconstruction of a preschool educational institution / nursery-school № 6” Sonechko” of the combined type of the Semenovsk city council of Chernihiv region. In particular, the author describes the characteristics of the project and the evaluation of its success. In the final part of the article the author concludes on the positive tendencies in development territorial communities cooperation and its extraordinary weight in the aspect of influence on regional development and development of the state as a whole.

**Keywords:** decentralization, united territorial community, social sphere, educational institutions, mechanisms and forms of cooperation, joint projects.

## СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ ЯК ФОРМА ПОБУДОВИ ВЗАЄМОДІЇ ШКІЛ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

*Олена Незбрицька*

*аспірант кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи  
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
(Луцьк, Україна)*

*e-mail: nezbrytska@ukr.net*

*ORCID ID: 0000-0002-5924-2405*

**Анотація.** Статтю присвячено аналізу розвитку форм співробітництва ОТГ, оцінці сучасного стану розробки та реалізації проектів в соціальній сфері на прикладі закладів освіти. Насамперед, автор проаналізував базис існування такого поняття як співробітництво територіальних громад, нормативно правове регулювання співробітництва, що міститься у Законі України «Про співробітництво територіальних громад», а також Законі «Про місцеве самоврядування в Україні». Структуровано інформацію щодо форм та сфер у яких може здійснюватись співробітництво між територіальними громадами.

Автором проаналізовано більш детально співробітництво на прикладі об'єднаних територіальних громад та закладів освіти. Зокрема: визначено тенденції щодо кількості укладених договорів за період 2015-2019 рр., розглянуто структуру кількості догорів у розрізі форм співробітництва, а також розподіл договорів відповідно до сфер реалізації, за регіональним розподілом тощо. Автор робить висновок, що найбільша кількість проектів стосується розбудови та удосконалення інфраструктури навчальних закладів, розвитку інклюзивної освіти, розвиток позашкільної освіти, проекти щодо розвитку дошкільної освіти, делегування завдань, спільного фінансування, а також утворення спільної установи.

Для оцінки якості проектів співробітництва між територіальними громадами та закладами освіти, автором проаналізовано проект «Реконструкцію дошкільного навчального закладу/яслі-садок № 6 «Сонечко» комбінованого типу Семенівської міської ради Чернігівської області. Зокрема, автором подано характеристику проекту та оцінки його успішності. У заключній частині статті автор робить висновок про позитивні тенденції розвитку співробітництва територіальних громад та її надзвичайну вагу в аспекті впливу на регіональний розвиток та розвиток держави загалом.

**Ключові слова:** децентралізація, об'єднана територіальна громада, соціальна сфера, заклади освіти, механізми та форми співробітництва, спільні проекти.

**Formulation of the problem.** Administrative-territorial reform and decentralization of power, which has been actively implemented in Ukraine since 2014, has the effect of creating and intensively developing united territorial communities. This reform envisages stimulating the development of regions with the help of OTG, and as a consequence intensification of the economic development of the country as a whole. However, it is also worth noting that significant reforms have been entrusted to territorial communities during the reform, in particular in the social sphere (in terms of

the maintenance of medical and educational institutions). In the context of limited financial resources, territorial communities are forced to develop mechanisms of cooperation in order to fulfill their powers and implement social work. In view of the above, the chosen topic of the study is very relevant and in demand in terms of finding the direction of improving the activities of the ATG and improving the effectiveness of their cooperation.

**Analysis of recent publications.** The problems of formation of mechanisms of interaction between territorial communities and local authorities are devoted to enough works of domestic scientists. In particular, it is worth mentioning a scientific article by A. Chaika (2019), in which the author analyzed the cooperation of territorial communities in the form of a cluster, presented an assessment of existing projects, characterized the experience of European countries in the development of municipal cooperation. In our view, the most valuable is the interpretation of the cluster approach and its practical application in the implementation of projects of territorial communities. Special attention should be paid to the work of scientists of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine (Ya. A. Zhalilo, OV Shevchenko, VV Romanova, etc.). in the aspect of achievement of the set goals and set tasks, an assessment of the role of territorial communities in the formation of social capital is presented, mechanisms for supporting the development of territorial communities are presented. of their communities and their impact on socio-economic processes is devoted to the scientific publication of the Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishny NAS of Ukraine (*S.L. Shultz, I.S. Zoronyanska, M.V. Maksymchuk, O.V. Lutski, A.R. Dub et al. (2018)*) Scientists thoroughly analyze the role of territorial communities in the development of social sphere, namely: education, health care, culture, social services, etc. Of great importance in the study of the topic of functioning of the united territorial communities (OTGs) and the implementation of their projects should be specially created Community Collaboration Web site ([cooperation.acsa.com.ua](http://cooperation.acsa.com.ua)), which contains comprehensive and systematic information on the legal support for CTA cooperation, cooperation practices and their analysis, listing and explanation of the causes and factors that negatively affect community cooperation, analysis European experience and conclusions for Ukraine, a system to stimulate the development of ATG in Ukraine. Despite the iconic number of works devoted to the development of cooperation between territorial communities and the evaluation of their effectiveness, the practical aspects of implementing joint projects in the social sphere, which is of considerable scientific interest, are still poorly understood.

**Formulating the goals of the article.** The purpose of the article is to analyze the development of forms of cooperation of the UGT, to assess the current state of development and implementation of projects in the social sphere on the example of educational institutions.

**Description of the main research material.** The official start of the functioning of territorial communities and the legal regulation of their activities can be considered June 2014, when the Law on Cooperation of Territorial Communities was adopted (2014). It is this regulatory document that enshrined the organizational and legal principles, principles and forms of cooperation of territorial communities. The Law also defines mechanisms for promoting cooperation, financing and control over its implementation. The Law stipulates that: “cooperation of territorial communities is a relationship between two or more territorial communities, which are carried out on a

contractual basis in the forms defined by this Law with the purpose of ensuring the socio-economic, cultural development of territories, improving the quality of services provided to the population based on common interests. and the goals of effective implementation by local governments of the powers defined by law ”(*On Cooperation of Territorial Communities 2014*). The Law also defines 5 main forms of cooperation that can be implemented through delegation of tasks of one entity to another, implementation of joint projects, implementation of joint financing of contracting parties, creation of joint utility companies by entities of cooperation, as well as the creation of a joint management body for the implementation of its powers by the contracting parties. The use of the term by the contracting parties is quite appropriate since cooperation in practice is realized on the basis of a pre-contract concluded with a clear definition of the subject of the contract, responsible for its implementation, reporting, control over the distribution of financing, etc. In accordance with the Law, a special register of agreements on cooperation between territorial communities was created by the Ministry of Communities and Territories Development. Entering the created agreement into the register is a prerequisite for the beginning of the practical phase of the cooperation of territorial communities.

Having identified the basic aspects of cooperation of territorial communities, it is also advisable to identify the areas in which cooperation can actually take place. It is important to emphasize that cooperation can only be undertaken in areas where territorial communities have common interests, as well as within the powers of local governments. Areas of common interests within the defined powers are defined in the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" (*On Local Self-Government in Ukraine 1997*), which was adopted in May 1995. This Law defines the following areas: common social development -economic environment, cultural development, budgetary sphere (planning, accounting and control over the allocation of budgetary funds, targeted use of joint financing, etc.), management of communal enterprises, development of housing and communal services farms, construction, education, health care, sports, environmental protection, social protection of the population, as well as law enforcement and protection of the rights and freedoms of citizens of the territorial community.

Thus, analyzing the prerequisites and regulatory framework for cooperation of territorial communities, it should be noted that the necessary institutional and legal mechanism for ensuring the development of territorial communities and deepening their cooperation in order to enhance the development of regions and the state as a whole has already been established in Ukraine. This is evidenced by the existence of relevant rules prescribed in the laws and other normative documents, the creation of a single state register of cooperation agreements, content and complete information content of the official portal of the Ministry of Communities and Territories of Ukraine, which ultimately allows to outline the state policy on regional development as transparent and stimulating . On the other hand, territorial communities are vested with important powers by the state, in particular, one of the most important is the activation of social work, social protection of the population and the development of the social sphere as a whole. As the state forms the content, structure and determines the strategic directions of education development, as well as taking into account the priority of education in state development, it is appropriate to focus on cooperation of territorial communities in this field.

Analyzing the cooperation of OTG in the field of education, it should be noted that for the period 2015-2019, 47 cooperation agreements were concluded (Fig. 1) (Community cooperation. Cooperation.acsa.com.ua)

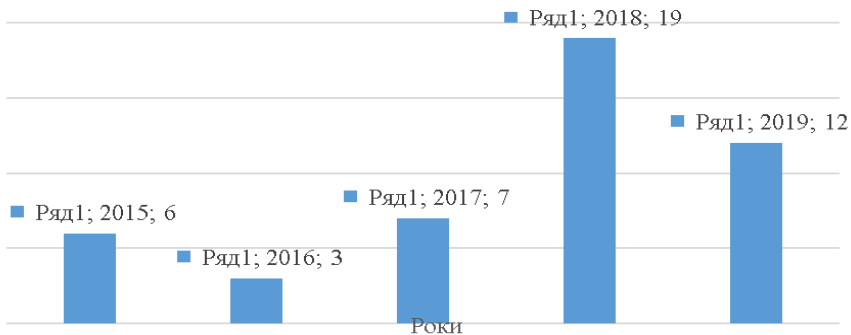


Fig. 1. The number of contracts concluded between OTG and educational institutions in 2015-2019 (cooperation.acsa.com.ua)

As of July 2019, this is 9.45% of the total number of contracts concluded between territorial communities (508 contracts have been concluded in total). It is worth noting also the positive dynamics of the number of contracts during the period under study, in particular in 2018 the growth reached 271% compared to 2017 (the number of contracts increased by 15). During the period January-July 2019, 12 contracts were concluded between ATG and municipal authorities. Domestic analysts forecast a significant increase in the number of contracts compared to 2018, but by the end of 2019, there is only one contract in the field of education.

Studying the structure of the concluded agreements in terms of forms of cooperation (Fig. 2) (cooperation.acsa.com.ua), it is worth noting that contracts for the implementation of joint projects account for the largest share. In total, 28 (59.6% of the total number of contracts) were concluded during the studied period.

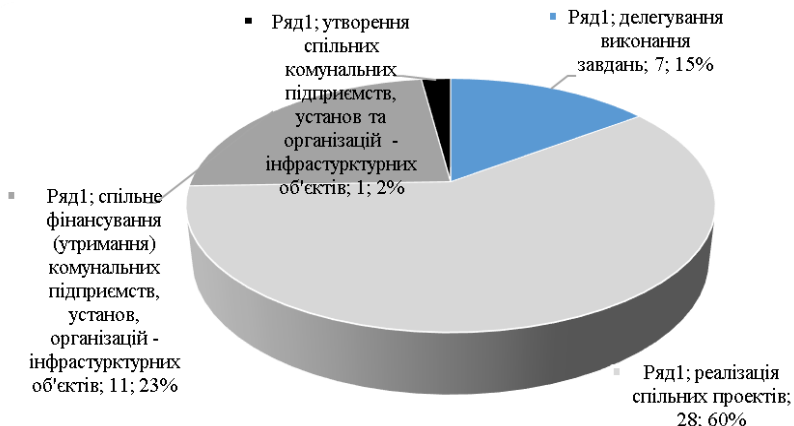


Fig. 2. The number of agreements between CTAs and educational institutions by type of cooperation in 2015-2019 (cooperation.acsa.com.ua)

The most popular forms of cooperation are projects of joint financing (maintenance) of communal enterprises, institutions, organizations - infrastructure objects (11 contracts concluded, which is 23.4% of the total). The next most important

form of cooperation is the delegation of tasks - contracts concluded 7, 14.9% of the total number of contracts for the period 2015-2019.

Assessing the activity of the regions of Ukraine towards the implementation of cooperation projects of the united territorial communities and educational institutions, it is worth noting that not all regions of the country were practically implementing these projects. And in most regions such forms of cooperation in the field of education are isolated cases, in 11 regions of Ukraine they are absent at all (Schultz 2018). Among the regions of Ukraine are five leaders, namely: Zhytomyr region - 10 agreements, Sumy - 8 agreements, Vinnytsia - 7 agreements, Rivne and Chernihiv - 4 agreements in each region, Poltava and Dnipropetrovsk - 3 agreements respectively. Most of the contracting entities are village councils, far exceeding the number of city and town councils. The majority of contracts are concluded for a period of several months to one year (65% of all contracts), a much smaller share are contracts for a period of 2 to 5 years (20%), about 15% are contracts with an indefinite term of execution (Path to development) NGOs and Local Government Cooperation (2019).

We see the analysis of the current state of implementation of social projects as incomplete without consideration of cooperation in terms of spheres (Table 1). Therefore, the largest number of implemented and declared projects relates to the construction and improvement of the infrastructure of educational institutions (repair and reconstruction of premises; premises of distressed educational establishments; modernization and staffing of the secondary school assembly hall; construction and e pool operation at school), development of inclusive education in accordance with the National Concept of Inclusive Learning Development approved in 2010 (On approval of the concept of development of inclusive education 2010) (financing and development of education of children with special needs, construction of special institution "Inclusive-Resource Center") , the development of extracurricular education (through funding for children's and youth sports school, music school, development of aesthetic education school). Areas of cooperation also include projects for the development of pre-school education, delegation of tasks, co-financing, and the establishment of a joint institution.

**Table 1**

**Collaboration of CTGs and educational institutions in the field of cooperation (cooperation.acsa.com.ua)**

<b>№ з/п</b>	<b>Sphere of cooperation</b>	<b>Detailing</b>	<b>Number of contracts</b>
<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>
1	Infrastructure	reconstruction of premises, replacement of windows, major repairs, replacement of roof, reconstruction of heating systems, introduction of energy-saving measures, modernization of the assembly hall, construction of a swimming pool in the secondary school	14
2	Inclusive education	joint financing (maintenance) of the municipal institution "Inclusive-Resource Center", delegation of the fulfillment of separate tasks on education of children with special needs; implementation of the joint project "Development of children with special educational needs - the future of communities"	13

1	2	3	4
3	Extracurricular education	joint financing of children's and youth sports school, music school, aesthetic education school	8
4	Pre-school education	joint financing (maintenance), reconstruction of a preschool institution	6
5	Delegation of tasks	Delegation of tasks in the field of education, individual tasks in the field of extracurricular education	4
6	Joint financing	maintenance of educational institutions	1
7	Establishment of a joint institution	methodological center	1

Thus, for the period 2015-2019, a total of 47 cooperation agreements were concluded between the united territorial communities and educational institutions. The analysis of forms and spheres of cooperation showed that the major part of the contracts relates to the implementation of joint projects and joint financing for improving the infrastructure of educational institutions, the development of extracurricular, pre-school and inclusive education, the establishment of joint educational institutions. In most cases, contracts are concluded for a period of several months to one year. Estimation of only statistical indicators and absolute values does not give a complete picture of the efficiency and development of cooperation of the CTH through the implementation of social projects, it is also advisable to analyze some of the best projects and their qualitative characteristics.

The first agreement of the territorial community in the field of education was concluded in 2015 (13.04.2015, No. 9 in the state register) between the subjects of contractual relations (Semenovskaya city council, Karpovichi village council, Zhovtnevy village council) in Chernihiv region City Council, 2015). Full name of the project "Reconstruction of a preschool educational institution / nursery-school № 6" Sonechko "of the combined type of the Semyonovsk city council of Chernihiv region". This project and its results became part of the Plan for long-term development of the Chernihiv region for 2019-2021 (Plan for long-term development of the Chernihiv region for 2019-2021). The purpose of the project was the reconstruction and insulation of the preschool building, which needed immediate overhaul due to the non-observance of temperature in groups in the winter. The total cost of the project was UAH 4100 thousand. (69.8% of which is from the State Regional Development Fund budget, 22.44% from partners and 7.76% from local budget). As a result of realization of this project in a preschool institution all windows were replaced with modern plastic windows, 3000 m<sup>2</sup> of exterior walls were warmed with the use of innovative technology (with the use of thermos sandwich panels), the heating system was completely replaced, as well as a complete reconstruction of the emergency part of the sports building and . The efficiency of the project was evaluated through energy efficiency indicators as this was the purpose of the project. Thus, as a result, the preschool kindergarten "Sonechko" annually saves on energy carriers about 10 thousand euros, which is more than 250 thousand UAH. (Semyonovsk city council, 2015). This project can be considered very successful, since the funding was used in full, but the work was done in full. Thus, over the period from the closure of the project in 2016 to the present, energy savings amounted to over UAH 700 thousand. Also, this project has significantly influenced the



improvement of social infrastructure of Chernihiv region with increased possibilities of using preschool educational institution for its intended purpose. The success of this project is evidenced by the fact that in 2015 at the competition "Best practices of local self-government" (Ministry of Communities and Territories of Ukraine, 2015) the project was recognized as the best in the category "Community cooperation: practical results and benefits".

Successful projects awarded at the competition in 2016-2018 include the following (Local Government Best Practices Contest):

1. Project "Implementation of Robotics as one of the STEM Education Directions" (Gorishnoplavnovsk City Council of Poltava Region - diploma of the second degree in the nomination "City Councils" in 2017).

2. The project "Construction of a new kindergarten (kindergarten) of the combined type" Divosvit "in Slobozhanskoye village at the expense of the budget of the territorial community and the regional budget" .).

3. Project "Implementation of STEM-education in the institutions of general secondary education in Sumy" (Sumy City Council of Sumy Oblast - II degree diploma, 2018).

4. The project "Inclusive educational space of the Solonyansky United Territorial Community" (Solonyansky village council of the united territorial community of Solonyansky district of Dnipropetrovsk region - diploma I degree, 2018).

It is important to note that OGT and local government cooperation projects in the field of education, as well as in other fields, are part of territorial and regional development strategies (The Way to Develop Cooperation between Public Organizations and Local Self-Government in 2019). Strategic planning and project development within the framework of the chosen strategy is the key to the success of the project and increase the effectiveness of socio-economic shifts in regional development. Ensuring access to quality education is part of the social component of sustainable development (along with the environmental and economic component), and is therefore extremely important in achieving sustainable territorial development, and as a consequence of the state as a whole.

**Conclusions and prospects for further research.** The conducted researches, namely the analysis of the development, current state and implementation of social projects as a form of cooperation of territorial communities, indicate the activation of decentralization of power and the increase of the role of ATG in solving socio-economic problems. The analysis of quantitative indicators, namely the number of concluded agreements on cooperation in the field of education, the distribution of contracts by forms and spheres of cooperation, the activity of the regions in support of joint projects indicated positive trends and significant expansion of cooperation of territories. In spite of the fact that in the last few years municipal cooperation has expanded considerably both in scope and in powers, the potential of the mechanism of cooperation in the field of education has been used to a small extent. The main reasons for this situation include low awareness of community leaders about the opportunities and practical mechanisms of interaction at the level of territorial communities, distrust among territorial units, the desire of newly created UGTs to build their own infrastructure, and not to integrate with existing communities. We believe that the issues of cooperation of the UGT are not exhausted, and therefore require more thorough research, in particular, in our opinion, the study of the levers of the influence of municipal cooperation on the socio-economic

development of the country with identification of the most problematic links and outlining directions of improvement will be of practical importance.

### References:

1. Bryl, M., Vrublevskiy, O., Dancheva, O., Seyitosmanov, A. ta Chubarov, E. (2018) Uspishna terytorialna gromada: buduyemo razom. Xarkiv : Vydavnychij budynok Faktor.
2. Vrublevskiy, Oleksandr. (2014). Spivrobitnyctvo terytorialnyx gromad (bibliotechka misceвого samovryaduvannya). Kyiv : IKCz «Legalnyj status».
3. Zhalilo, Ya., Shevchenko O. ta Romanova V. (2019) Decentralizaciya vlady: poryadok dennij na serednostrokovu perspektyv: Nacionalnyj instytut strategichnyx doslidzhen, Kyiv,
4. Konkurs «Krashhi praktyky misceвого samovryaduvannya». <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/konkurs>.
5. Plan perspektyvnogo rozvytku Chernigivskoyi oblasti na 2019-2021 rr. [http://cg.gov.ua/web\\_docs/1/2019/03/docs/Perspektyvnyi\\_plan\\_rozvytku\\_Chernihivshcynny\\_20](http://cg.gov.ua/web_docs/1/2019/03/docs/Perspektyvnyi_plan_rozvytku_Chernihivshcynny_20)
6. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2010) Pro zatverdzhennya koncepciyi rozvytku inklyuzyvnogo navchannya, Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01 zhovtnya 2010 r. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzyvnogo-navchannya>.
7. Verhovna Rada Ukrainy. (1997). Pro misceve samovryaduvannya v Ukraini, № 280/97-VR vid 21.05.1997. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
8. Verhovna Rada Ukrainy. (2014). Pro spivrobitnyctvo terytorialnyx gromad, № 1508-VII vid 17.06.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
9. Reyestraciynna kartka programy i proektu «Rekonstrukciya doshkilnogo navchalnogo zakladu (yasla-sadok ) № 6 «Sonechko» kombinovanogo typu Semenivskoyi miskoyi rady Chernigivskoyi oblasti». <http://dfir.minregion.gov.ua/Project-annotation-full?PROJT=2800>.
10. Spivrobitnyctvo gromad. <http://cooperation.acsa.com.ua>.
11. Chajka, Anzhelika (2019) Klasternyj pidxid pry spivrobitnyctvi terytorialnyx gromad. <http://samoorg.com.ua/blog/2019/09/11/klasterniy-pidhid-pri-spivrobitnitstvi-teritorialnih-gromad>.
12. Shlyax do rozvytku spivpraci gromadskyx organizacij ta misceвого samovryaduvannya. [https://ngonetworking.org/wp-content/uploads/2019/03/1.5\\_-1.6-broshura\\_A5\\_all.pdf](https://ngonetworking.org/wp-content/uploads/2019/03/1.5_-1.6-broshura_A5_all.pdf).
13. Shulcz S. (2018) Rozvytok socialnoyi sfery terytorialnyx gromad v umovax administratyvno-finansovoyi decentralizaciyi: DU «Instytut regionalnyx doslidzhen imeni M.I. Dolishnogo NAN Ukrainy» Lviv.

## СОЦІАЛЬНІ ПРОЕКТИ ЯК ФОРМА ПОБУДОВИ ВЗАЄМОДІЇ ШКІЛ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**Постановка проблеми.** Адміністративно-територіальна реформа та децентралізація влади, що активно впроваджується в Україні з 2014 р. має своїм наслідком створення та інтенсивний розвиток об'єднаних територіальних громад. Дана реформа передбачає стимулювання розвитку регіонів з допомогою ОТГ, і як наслідок інтенсифікація економічного розвитку держави загалом. Однак, варто також зазначити, що в ході реформи на територіальні громади було покладено вагомі повноваження, зокрема в соціальній сфері (в аспекті утримання медичних та освітніх закладів). В умовах обмежених фінансових ресурсів територіальні громади змушені розбудовувати механізми співробітництва з метою виконання

покладених на них повноважень та реалізації соціальної роботи. Зважаючи на вищевикладене, обрана тематика дослідження є вкрай актуальною та затребуваною в аспекті пошуку напрямів удосконалення діяльності ОТГ та підвищення ефективності їх співробітництва.

**Аналіз останніх публікацій.** Проблематиці формування механізмів взаємодії територіальних громад та місцевих органів влади присвячено достатньо праць вітчизняних вчених. Зокрема, варто відзначити наукову статтю *А. Чайки (2019)*, в якій автор проаналізував співробітництво територіальних громад у формі кластеру, представив оцінку існуючих проектів, охарактеризував досвід країн Європи щодо розвитку муніципального співробітництва. На наш погляд, найбільш цінним є тлумачення кластерного підходу та його практичного застосування при реалізації проектів територіальних громад. Особливої уваги заслуговують напрацювання науковців Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України (*Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. В. Романова та ін. (2019)*). В аналітичних записках інституту проаналізовано практичні аспекти функціонування територіальних громад, їх ефективність в аспекті досягнення поставлених цілей та покладених завдань, представлено оцінку ролі територіальних громад у формуванні соціального капіталу, приведено механізми підтримки розвитку територіальних громад. Питаннями розвитку територіальних громад та їх впливу на соціально-економічні процеси присвячено наукове видання «Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (*С. Л. Шульц, І. З. Сторонянська, М. В. Максимчук, О. В. Луцків, А. Р. Дуб та інші (2018)*). Науковці ґрунтовно проаналізували роль територіальних громад на розвиток соціальної сфери, а саме: освіти, охорони здоров'я, культури, соціальних послуг, тощо. Неабияке значення при дослідженні тематики функціонування об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та реалізації їх проектів має спеціально створений Інтернет-ресурс «Співробітництво громад» (*cooperation.acsa.com.ua*), який містить ґрунтовну та систематизовану інформацію щодо правового забезпечення співробітництва ОТГ, практики співробітництва та їх аналіз, перелік та тлумачення причин та факторів, які негативно впливають на співробітництво громад, аналіз європейського досвіду та висновки для України, систему стимулювання розвитку ОТГ в Україні. Не зважаючи на значку кількість праць присвячених розвитку співробітництва територіальних громад та оцінки їх ефективності, все ще малодослідженими залишаються практичні аспекти реалізації спільних проектів у соціальній сфері, що становить значний науковий інтерес.

**Формулювання цілей статті.** Метою статті є аналіз розвитку форм співробітництва ОТГ, оцінка сучасного стану розробки та реалізації проектів в соціальній сфері на прикладі закладів освіти.

**Опис основного матеріалу дослідження.** Офіційним початком функціонування територіальних громад та правового регулювання їх діяльності можна вважати червень 2014 р., коли було прийнято Закон «Про співробітництво територіальних громад» (2014). Саме цей нормативно-правовий документ закріпив організаційно-правові засади, принципи та форми співробітництва територіальних громад. Також у даному Законі визначено механізми стимулювання співробітництва, фінансування та контролю за його здійсненням. В Законі визначено, що: «співробітництво територіальних громад – це відносини між двома

або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених цим Законом формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень» (*Про співробітництво територіальних громад 2014*). Також у Законі визначено 5 основних форм співробітництва, які можуть здійснюватись через делегування завдань одного суб'єкта іншому, реалізацію спільних проєктів, здійснення спільного фінансування договірних сторін, створення спільних комунальних підприємств суб'єктами співробітництва, а також створення спільного органу управління для виконання покладених на нього повноважень договірними сторонами. Вживання терміну договірні сторони цілком доречно оскільки співробітництво на практиці реалізується на основі укладеного попередньо договору із чітким визначенням предмету договору, відповідальних за його виконання, подання звітності, контроль за розподілом фінансування, тощо. Відповідно до Закону Міністерством розвитку громад та територій створено спеціальний реєстр договорів про співробітництво територіальних громад. Внесення створеного договору до реєстру є обов'язковою умовою початку практичної фази реалізації співробітництва територіальних громад.

Визначивши базові аспекти співробітництва територіальних громад, доцільно також визначити сфери, у яких власне може здійснюватись співробітництво. Важливо наголосити, що співробітництво може здійснюватись лише у сферах де територіальні громади мають спільні інтереси, а також які знаходяться в межах повноважень органів місцевого самоврядування. Сфери спільних інтересів в межах визначених повноважень визначено в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» (*Про місцеве самоврядування в Україні 1997*), що був прийнятий у травні 1995 р. В даному Законі визначено, що до сфер спільних інтересів відносяться наступні: розвиток соціально-економічного середовища, культурний розвиток, бюджетна сфера (планування, облік та контроль за розподілом бюджетних коштів, цільове використання спільного фінансування, тощо), управління комунальними підприємствами, розвиток житлово-комунального господарства, будівництво, освіта, охорона здоров'я, спорт, охорона навколишнього середовища, соціальний захист населення, а також дотримання правопорядку та забезпечення охорони прав і свобод громадян територіальної громади.

Таким чином, аналізуючи передумови та нормативно-правовий базис співробітництва територіальних громад варто зазначити, що на сьогодні в Україні вже створено необхідний інституційний та правовий механізм забезпечення розвитку територіальних громад та поглиблення їх співробітництва з метою підвищення розвитку регіонів та держави загалом. Про це свідчить наявність відповідних норм прописаних в законах та інших нормативних документах, створення єдиного державного реєстру договорів про співробітництво, змістовне та повне інформаційне наповнення офіційного порталу Міністерства розвитку громад та територій України, що у підсумку дозволяє окреслити державну політику щодо регіонального розвитку як прозору та стимулюючу. З іншого боку на територіальні громади державою покладені важливі повноваження, зокрема одними із найбільш значущих є активізація соціальної роботи, соціальний захист

населення та розвиток соціальної сфери загалом. Оскільки держава формує зміст, структуру та визначає стратегічні напрями розвитку освіти, а також з урахуванням пріоритетності сфери освіти в державному розвитку, саме на співробітництво територіальних громад в даній сфері доцільно зосередити увагу.

Аналізуючи співробітництво ОТГ у сфері освіти варто зазначити, що за період 2015-2019 рр. укладено 47 договорів про співробітництво (рис. 1) (*Співробітництво громад. cooperation.acsa.com.ua*)

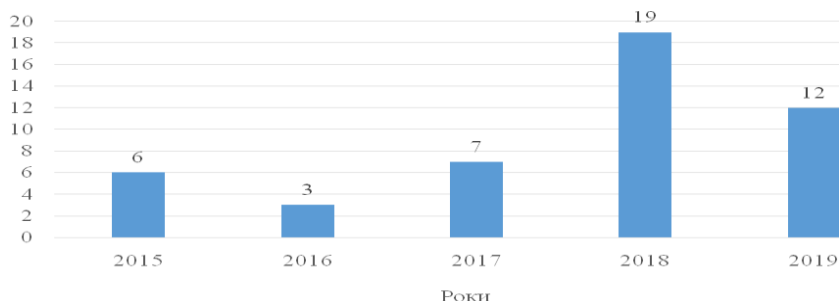


Рис. 1. Кількість договорів укладених між ОТГ та закладами освіти в 2015-2019 рр. (*cooperation.acsa.com.ua*)

Станом на липень 2019 р. це 9,45 % від загальної кількості договорів укладених між територіальними громадами (усього укладено 508 договорів). Варто відзначити також позитивну динаміку зростання кількості договорів за досліджуваний період, зокрема в 2018 р. зростання сягнуло 271% у порівнянні 2017 р. (кількість договорів зросла на 15). За період січня-липня 2019 р. було укладено 12 договорів між ОТГ та муніципальними органами влади. Вітчизняні аналітики прогнозувати значне зростання кількості договорів у порівнянні з 2018 р., однак до кінця 2019 р. зареєстровано ще лише один договір у сфері освіти.

Вивчаючи структуру укладених договорів в розрізі форм співпраці (рис. 2) (*cooperation.acsa.com.ua*) варто зазначити, що найбільшу частку складають договори щодо реалізації спільних проєктів. Усього за досліджуваний період таких договорів було укладено 28 (59,6 % від загальної кількості договорів).

На другому місці за популярністю форм співпраці займають проєкти спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ, організацій - інфраструктурних об'єктів (11 укладених договорів, що складає 23,4 % від загальної кількості). Наступною за вагою формою співпраці є делегування виконання завдань – укладених договорів 7, 14,9 % від загальної кількості договорів за період 2015-2019 рр.

Оцінюючи активність областей України в напрямку реалізації проєктів співробітництва об'єднаних територіальних громад та закладів освіти, варто зазначити, що не в усіх регіонах держави відбувалась практична реалізація даних проєктів. А у більшості регіонів такі форми співробітництва саме в галузі освіти є поодинокими випадками, в 11 областях України вони взагалі відсутні (*Шульц 2018*). Серед областей України варто відзначити п'ятірку лідерів, а саме: Житомирська область – 10 договорів, Сумська – 8 договорів, Вінницька – 7 договорів, Рівненська та Чернігівська – по 4 договори в кожній області, Полтавська та Дніпропетровська – по 3 договори відповідно. Більшість суб'єктів укладених договорів це саме сільські ради, що значно перевищують число міських

та селищних рад. Основну частку договорів укладено на період від декількох місяців до одного року (65 % від усіх договорів), значно меншу частку складають договори на період від 2 до 5 років (20 %), близько 15 % займають договори з безстроковим терміном виконання (*Шлях до розвитку співпраці громадських організацій та місцевого самоврядування 2019*).

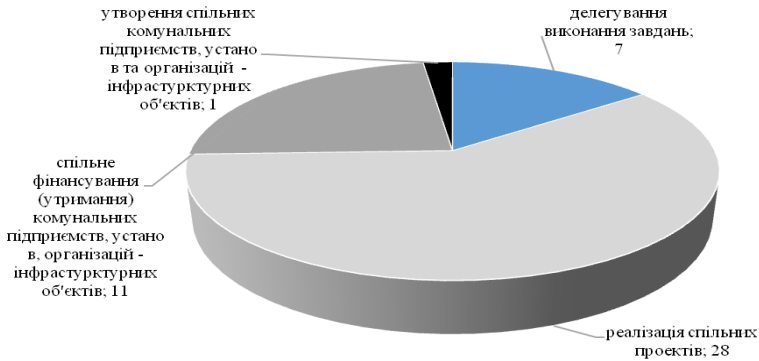


Рис. 2. Кількість договорів між ОТГ та закладами освіти у розрізі форм співробітництва у 2015-2019 рр. ([cooperation.acsa.com.ua](http://cooperation.acsa.com.ua))

Аналіз сучасного стану реалізації соціальних проектів вбачаємо неповним без розгляду співробітництва у розрізі сфер (таблиця 1). Отже, серед реалізованих та заявлених проектів найбільша кількість стосується розбудови та удосконалення інфраструктури навчальних закладів (ремонт та реконструкції приміщень; заміни вікон з метою підвищення енергоощадності; капітальний ремонт приміщень навчальних закладів, які перебували у аварійному стані; модернізація та укомплектування актових залів загальноосвітньої середньої школи; будівництво та експлуатація басейну в школі), розвитку інклюзивної освіти відповідно до затвердженої у 2010 р. державної Концепції розвитку інклюзивного навчання (*Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання 2010*) (фінансування та розвиток освіти дітей з особливими потребами, будівництво спеціальної установи «Інклюзивно-ресурсного центру»), розвиток позашкільної освіти (через фінансування дитячо-юнацької спортивної школи, музичної школи, розвиток школи естетичного виховання). Також до сфер співробітництва відносяться проекти щодо розвитку дошкільної освіти, делегування завдань, спільного фінансування, а також утворення спільної установи.

Таким чином, за період 2015-2019 рр. загалом було укладено 47 договорів щодо співробітництва об'єднаних територіальних громад та закладів освіти. Аналіз форм та сфер співробітництва показав, що основна частка договорів стосується реалізації спільних проектів та спільного фінансування стосовно удосконалення інфраструктури освітніх закладів, розвитку позашкільної, дошкільної та інклюзивної освіти, утворення спільних закладів освіти. В більшості випадків договори укладені на період від декількох місяців до одного року. Оцінка лише статистичних показників та абсолютних значень не дає повного уявлення про ефективність та розвиток співробітництва ОТГ через реалізацію соціальних проектів, доцільно також проаналізувати декілька кращих проектів та їх якісних характеристик.

**Співробітництво ОТГ та закладів освіти у розрізі сфер  
співробітництва (*cooperation.acsa.com.ua*)**

№ з/п	Сфера співробітництва	Деталізація	Кількість договорів
1	Інфраструктура	реконструкція приміщень, заміна вікон, капітальний ремонт, заміна покрівлі, реконструкція систем опалення, впровадження енергозберігаючих заходів, модернізація актових залів, побудова плавального басейну в ЗОШ	14
2	Інклюзивна освіта	спільне фінансування (утримання) комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр», делегування виконання окремих завдань щодо освіти дітей з особливими потребами; реалізація спільного проєкту «Розвиток дітей з особливими освітніми потребами – майбутнє громад»	13
3	Позашкільна освіта	спільне фінансування дитячо-юнацької спортивної школи, музичної школи, школи естетичного виховання	8
4	Дошкільна освіта	спільне фінансування (утримання), реконструкція дошкільного навчального закладу	6
5	Делегування завдань	Делегування виконання завдань у сфері освіти, окремих завдань у сфері позашкільної освіти	4
6	Спільне фінансування	утримання закладів освіти	1
7	Утворення спільної установи	методичного центру	1

Перший договір територіальної громади у сфері освіти був укладений у 2015 р. (13.04.2015 р., № 9 в державному реєстрі) між суб'єктами договірних відносин (Семенівською міською радою, Карповицькою сільською радою, Жовтневою сільською радою) в Чернігівській області (*Семенівська міська рада, 2015*). Повна назва проєкту «Реконструкція дошкільного навчального закладу/яслі-садок № 6 «Сонечко» комбінованого типу Семенівської міської ради Чернігівської області». Даний проєкт та його результати стали частиною Плану перспективного розвитку Чернігівської області на 2019-2021 рр. (*План перспективного розвитку Чернігівської області на 2019-2021*). Метою проєкту була реконструкція та утеплення будівлі дошкільного навчального закладу, що потребував негайного капітального ремонту через недотримання температурного режиму у групах у зимовий період. Загальна вартість проєкту становила 4100 тис. грн. (з яких 69,8 % це кошти з бюджету Державного фонду регіонального розвитку, 22,44 % – кошти партнерів та 7,76 % – кошти місцевого бюджету). У підсумку реалізації даного проєкту в дошкільному закладі замінили усі вікна на

сучасні пластикові склопакети, 3000 м<sup>2</sup> зовнішніх стін утеплено з використанням інноваційної технології (із застосуванням термосендвічпанелями), повністю замінено систему опалення, а також проведено повну реконструкцію аварійної частини будівлі, де розміщено басейн та спортзал. Ефективність проекту оцінено через показники енергоефективності, оскільки саме це було метою проекту. Таким чином, у підсумку дошкільний заклад яслі-садок «Сонечко» щорічно економить на енергоносіях близько 10 тис. євро, а це більш як 250 тис. грн. (*Семенівська міська рада, 2015*). Даний проект можна оцінити як вкрай успішний, оскільки фінансування було використано в повному обсязі, проте і роботи були виконані в повній мірі. А отже, за період від закриття проекту у 2016 р. та до сьогодні, економія коштів на енергоносії склала більш як 700 тис. грн. Також даний проект суттєво вплинув на покращення соціальної інфраструктури Чернігівської області із збільшенням можливостей використання дошкільного навчального закладу за призначенням. Про успішність даного проекту свідчить і те, що у 2015 р. на конкурсі «Кращі практики місцевого самоврядування» (*Міністерство розвитку громад та територій України, 2015*) проект було визнано як найкращий у номінації «Співробітництво громад: практичні результати і вигоди».

До успішних проектів, які були відзначені на конкурсі у період 2016-2018 рр. відносяться наступні (*Конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування»*):

1. Проект «Упровадження робототехніки як одного із напрямів STEM-освіти» (Горішньоплавнівська міська рада Полтавської області – диплом II ступеня у номінації «міські ради» у 2017 р.).

2. Проект «Будівництво нового дитячого садка (ясла-садок) комбінованого типу «Дивосвіт» в смт Слобожанське за кошти бюджету територіальної громади та обласного бюджету» (Слобожанська селищна рада об'єднаної територіальної громади Дніпровського району Дніпропетровської області – диплом I ступеня, 2017 р.).

3. Проект «Упровадження STEM-освіти у закладах загальної середньої освіти м. Суми» (Сумська міська рада Сумської області – диплом II ступеня, 2018 р.).

4. Проект «Інклюзивний освітній простір Солонянської об'єднаної територіальної громади» (Солонянська селищна рада об'єднаної територіальної громади Солонянського району Дніпропетровської області – диплом I ступеня, 2018 р.).

Важливо зазначити, що проекти співробітництва ОТГ та органів місцевого самоврядування у сфері освіти, як і у інших сферах, є частиною стратегій щодо розвитку територій та регіонів (*Шлях до розвитку співпраці громадських організацій та місцевого самоврядування 2019*). Стратегічне планування та розробка проектів у межах обраної стратегії є запорукою успішності проекту та підвищення результативності соціально-економічних зрушень в регіональному розвитку. Забезпечення доступу до якісної освіти є частиною соціальної складової сталого розвитку (поряд із екологічною та економічною складовою), а значить має надзвичайно важливе значення у досягненні сталого розвитку територій, а як наслідок держави загалом.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Проведені дослідження, а саме аналіз розвитку, сучасного стану та реалізації соціальних проектів як форми співробітництва територіальних громад вказують на активізацію децентралізації влади та підвищення ролі ОТГ у вирішенні соціально-економічних проблем. Аналіз кількісних показників, а саме кількості укладених



договорів про співробітництво у сфері освіти, розподіл договорів за формами та сферами співробітництва, активність регіонів у підтримці спільних проектів вказав на позитивні тенденції і значне розширення співробітництва територій. Не зважаючи на те, що останні декілька років муніципальне співробітництво значно розширилось як у обсягах, так і у повноваженнях, потенціал механізму співробітництва у сфері освіти використовується в незначній мірі. До основних причин такої ситуації варто віднести низьку поінформованість керівників громад щодо можливостей та практичних механізмів взаємодії на рівні територіальних громад, недовіра серед територіальних одиниць, бажання новостворених ОТГ будували власну інфраструктуру, а не об'єднуватись з уже існуючими громадами. Вважаємо, що проблематика співробітництва ОТГ не вичерпана, а тому потребує наступних більш ґрунтовних досліджень, зокрема, на наш погляд, практичне значення матиме дослідження важелів впливу муніципального співробітництва на соціально-економічний розвиток держави із визначенням найбільш проблемних ланок та окреслення напрямів удосконалення.

### Список використаних джерел:

1. Бриль, М., Врублевський, О., Данчева, О., Сеїтосманов, А. та Чубаров, Е. (2018) *Успішна територіальна громада: будуємо разом*. Харків : Видавничий будинок Фактор.
2. Врублевський, Олександр. (2014). *Співробітництво територіальних громад (бібліотека місцевого самоврядування)*. Київ : ІКЦ «Легальний статус».
3. Жаліло, Я., Шевченко О. та Романова В. (2019) *Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу*: Національний інститут стратегічних досліджень, Київ,
4. Конкурс «Кращі практики місцевого самоврядування». <http://www.minregion.gov.ua/naryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/konkurs>.
5. План перспективного розвитку Чернігівської області на 2019-2021 рр. [http://cg.gov.ua/web\\_docs/1/2019/03/docs/Perspektyvnyi\\_plan\\_rozvytku\\_Chernihivshcyny\\_2019-2021.pdf](http://cg.gov.ua/web_docs/1/2019/03/docs/Perspektyvnyi_plan_rozvytku_Chernihivshcyny_2019-2021.pdf).
6. Міністерство освіти і науки України. (2010) Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання, Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 жовтня 2010 р. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.
7. Верховна Рада України. 1997. Про місцеве самоврядування в Україні, № 280/97-ВР від 21.05.1997. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
8. Верховна Рада України. 2014. Про співробітництво територіальних громад, № 1508-VII від 17.06.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
9. Реєстраційна картка програми і проекту «Реконструкція дошкільного навчального закладу (ясла-садок ) № 6 «Сонечко» комбінованого типу Семенівської міської ради Чернігівської області». <http://dfrr.minregion.gov.ua/Project-annotation-full?PROJT=2800>.
10. Співробітництво громад. <http://cooperation.acsa.com.ua>.
11. Чайка, Анжеліка (2019) *Кластерний підхід при співробітництві територіальних громад*. <http://samoorg.com.ua/blog/2019/09/11/klasterniy-pidhid-pri-spivrobitnitstvi-teritorialnih-gromad>.
12. Шлях до розвитку співпраці громадських організацій та місцевого самоврядування. [https://ngonetworking.org/wp-content/uploads/2019/03/1.5\\_-1.6-broshura\\_A5\\_all.pdf](https://ngonetworking.org/wp-content/uploads/2019/03/1.5_-1.6-broshura_A5_all.pdf).
13. Шульц С. (2018) *Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації*: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» Львів.